

ОДНОС СОЦИЈАЛНО-СТАТУСНИХ КАРАКТЕРИСТИКА И САМОПОШТОВАЊА СА СОЦИЈАЛНОМ АНКСИОЗНОШЋУ УЧЕНИКА СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

Апстракт: Проблем истраживања се односи на испитивање односа социјално-статусних карактеристика и самопоштовања са социјалном анксиозношћу ученика средње школе. Истраживање је спроведено са циљем да се одговори на питање да ли се ученици средње школе статистички значајно разликују у испољеном нивоу социјалне анксиозности с обзиром на њихове социјално-статусне карактеристике (пол, ред рођености, мјесто у коме је проведено највећи дио дјетињства и разред), као и са циљем да одговори на питање да ли постоји статистички значајна повезаност између испољеног нивоа самопоштовања и социјалне анксиозности ученика средње школе. Узорак истраживања обухвата 124 испитаника и чине га ученици гимназије општег смјера Средњошколског центра у Палама старости од 15 до 18 година. Методе које су коришћене у истраживању су: систематско емпиријско-неекспериментални метод и метод анализе садржаја. Резултати истраживања показују да се испитаници статистички значајно не разликују у испољавању социјалне анксиозности с обзиром на испитиване социјално-статусне карактеристике (пол, ред рођености, мјесто у коме је проведено највећи дио дјетињства и разред), као и то да постоји статистички значајна повезаност између самопоштовања и социјалне анксиозности ($r_o = -.498$, $p = .000$, $N = 124$). Непостојање статистички значајне разлике у испољеном нивоу социјалне анксиозности с обзиром на социјално-статусне карактеристике испитаника, те статистички значајна повезаност самопоштовања и социјалне анксиозности указује на могућност фокусирања будућих истраживања на карактеристике појединца које могу изазвати већи или мањи ниво страха од понижења, проијектовања или одбацивања од стране других, те у складу са добијеним резултатима спроводити мјере које би јачале оне аспекте личности које омогућавају адекватније и успјешније функционисање појединца у различитим социјалним ситуацијама.

Кључне ријечи: социјална анксиозност, самопоштовање, социјално-статусне карактеристике

---

¹ natasa.kostic@ffuis.edu.ba

Увод

У времену брзе и развијене технологије када је појединац све више усмјерен на контакте са другим људима преко различитих технолошких средстава, све више се постављају питања која су у вези социјалне отуђености, усамљености, па и социјалне анксиозности. Узимајући у обзир чињеницу да се термин социјалне анксиозности изједначава са појмом социјалне фобије, те да резултати истраживања проблема социјалне анксиозности долазе управо из области клиничке психологије, не може се занемарити чињеница да је наведени проблем у фокусу истраживања и других психолошких дисциплина, развојне и социјалне психологије, психологије личности, али и психијатрије: „Позиву на истраживање социјалне анксиозности као комплексног феномена одазвали су се првенствено клинички психолози, но одговори стижу и из области социјалне и развојне психологије, психологије личности, психијатрије“ (Товиловић 2004: 64). Промјене у друштву доводе до потребе појединца да се активно или пасивно прилагоди постојећем стању, али у условима брзих и интензивних промјена тај процес је отежан немогућношћу појединца да на адекватан начин процесуира нове информације што код њега може изазвати интензивније осјећање стрепње и страха пред новим и неизвјесним ситуацијама. На нашим просторима, односно, на просторима БиХ и земаља у окружњу одвијају се бројни процеси промјена, почевши од оних на ширем друштвеном плану који имају за циљ њихово интегрисање у глобалну друштвену заједницу. Све више се истиче значај нових технолошких средстава комуникације и овладавање њима, млади су усмјерени на ступање у контакт са другим људима посредством нових технологија. С друге стране, дешавају се промјене у процесу образовања, а вјештине које се истичу као значајне за овладавање кроз тај процес су вјештине комуникације и стварање успјешних социјалних интеракција или односа. С обзиром на наведено, поставља се питање у којој мјери су код младих, али и одраслих развијена обиљежја личности која омогућују адекватне и успјешне социјалне односе. Зубић, Бурушић (2009) истичу да социјална анксиозност представља обиљежје које код особе може смањити успјешност у социјалним односима, те у екстремним случајевима, представља препреку остварења социјалног статуса унутар свог окружења, те се може поставити конкретније питање које гласи: „У којој мјери социјална анксиозност карактерише младе и одрасле“, а добијањем одговора на ово питање могуће је и у извјесној мјери предвиђати и стварање адекватних и успјешних социјалних односа.

С обзиром на то да су ученици средње школе у периоду адолесценције коју карактеришу бројне промјене појединца не само на физичком, већ и на психолошком плану, али и с обзиром на то да се од њих очекује да ступе на више нивое образовања и у процес рада који од њих захтијева општа и

стручна знања, али социјалне вјештине и адекватно социјално функционирање, у смислу предвиђања могућих токова њиховог понашања у односима са другим људима, од значаја је вршити истраживања проблема социјалне анксиозности управо на овом узорку популације. Осим наведеног, према РЕБТ моделу развоја социјалне анксиозности, кључан период испољавања социјалне анксиозности је период адолесценције (Товиловић 2004) када је појединац привржен вршњачкој групи и када му је важно да га вршњаци прихватају и уважавају. Адолесцент је заокупљен тиме како ће га други вршњаци процијенити. Услјед евентуалних негативних социјалних искустава и одбацивања могуће је не само да је биолошки већ и психолошки предодређен да анксиозније реагује у социјалним ситуацијама, те из тог разлога развија скуп ирационе процјене и испољава понашања која карактерише избјегавање ситуација у којима може бити негативно процијењен.

Прије него се дефинише појам социјалне анксиозности, неопходно је дефинисати појам анксиозности уопште и истаћи разлике између нормалне и патолошке анксиозности, као и анксиозности посматране као стање и као црте. Штркаљ-Ивезић и др. (2007) анксиозност дефинишу као аутоматски одговор на опасност која се предвиђа у будућности и она дефинисана на овај начин представља нормалну реакцију организма на пријетећу ситуацију и омогућава му да се боље припреми за опасне ситуације. Оваква врста анксиозности је неопходна за опстанак појединца и сама по себи не спада у поремећаје. Ректор и др. (2008) управо и истичу како је одређени степен тјескобе код појединца и неопходан у неким ситуацијама, те да је неопходно знати неколико чињеница о овој врсти анксиозности, а то су: 1) да је она нормална и очекивана, те да се јавља код сваког појединца, 2) да је нужна за опстанак и прилагођавање појединца, 3) да није штетна ни опасна за адекватно функционисање појединца, 4) да је обично краткотрајна и 5) да је понекад корисна за извођење, али на ниским и умјереним нивоима. Овако дефинисана анксиозност посматра се као стање, односно као непријатан емоционални одговор приликом суочавања појединца са пријетећим или опасним ситуацијама (Спилбергер 1983, према: Товиловић и др. 2009). Посматрана као црта, анксиозност представља релативно трајну диспозицију појединца да већи број ситуација доживљава пријетећим и опасним: „За разлику од транзитивног стања анксиозности, црта анксиозности представља стабилнију диспозицију, а конзистентност анксиозног реаговања односи се на шири спектар ситуација ина временску стабилност ове склоности“ (Товиловић, Нововић 2009: 55). Повећан ниво стрепње и страха у ширем спектру животних ситуација, као и интензивније емоционалне реакције карактеристичне су за анксиозни поремећај, па Штркаљ-Ивезић (2007) истиче да се анксиозност која спада у психичке поремећаје дефинише као виши ниво страха и забринутости у односу на онај који је реално потребан у различитим животним ситуа-

цијама, а Петровић (1998) је дефинише као интензивну унутрашњу напетост која се не може приписати стварној опасности.

Социјална анксиозност представља форму анксиозности и према Међународној класификацији болести, социјална анксиозност се дефинише као поремећај за који је карактеристичан страх особе да ће се понизити у социјалним ситуацијама, те да ће је други људи негативно процијенити или да ће је одбацити (Комадина и др. 2013). Москович (2008, према: Комадина и др. 2013) наводи да се социјална анксиозност јавља код особа које сматрају да њихове особине нису толико добре или нису у складу са очекивањима околине, те се плаше да ће бити осуђиване. Филаговић, Мандић (2003) истичу да је социјална анксиозност ирационалан страх појединца који се јавља у ситуацијама када га неко посматра или критикује. Такве ситуације су најчешће: јавни наступ, изјава за ТВ, изношење свог мишљења на састанцима и сл.

Удружење за анксиозни поремећај у Америци (The Anxiety Disorders Association of America – ADAА 2015) прави разлику између нормалне анксиозности и социјалне анксиозности као поремећаја истичући да је ова прва карактеристична за ситуације прије почетка неке презентације или вођења састанка од стране појединца или у ситуацијама кад појединац тражи повишицу, као и приликом уласка у просторију у којој је велики број непознатих особа или приликом састанака наслијепо. Реакције појединца се у наведеним ситуацијама могу посматрати и као стања треме или осјећања стидљивости у одређеним социјалним ситуацијама. Примјери социјалне анксиозности као поремећаја су у ситуацијама када појединац одбија да јавно наступи у ситуацијама када је добио заслужену промоцију или унапјеђење, у ситуацијама одмора у канцеларији у којој ради и у којој је присутан већи број људи, као и одбијања позива на дружење због страха да ће се осрамотити.

Товиловић (2004) социјалну анксиозност дефинише кроз три кључне компоненте: 1) реакција аутономног нервног система, 2) преокупираност страхом од негативне процјене и 3) избјегавање или жеља да се избјегне социјална ситуација. Ова ауторка такође истиче да изразит, трајан, претјеран и неоснован страх од једне или више ситуација у којима особа може бити посматрана или процјењивана представља патолошки доживљај екстремне социјалне анксиозности, односно, социјалне фобије или социјално анксиозног поремећаја. Она такође истиче да је код социјално анксиозног поремећаја функционисање појединца битно нарушено и да му представља сметњу у професионалном и социјалном аспекту живота, те да се „овај поремећај на континууму социјалне анксиозности јасно одваја од стидљивости или треме коју многи људи доживљавају у појединим социјалним ситуацијама, особито приликом јавног наступа (тзв. »нормална« социјална анксиозност)“ (Товиловић 2004: 65).

Крнетић (2006) истиче да се социјална анксиозност јавља када особа има жељу да остави добар утисак на друге, али није сигурна да ће успјети у томе, те да је она производ два фактора (Лери, Ковалски 1995): мотивације да се остави жељени утисак и субјективне вјероватноће да се то оствари. Другим ријечима, што је особа мотивисанија да остави одређени утисак на друге људе и што више процјењује да је вјероватноћа да се то оствари ниска, ново социјалне анксиозности ће бити виши. Овај аутор наводи три фактора који карактеришу социјалну анксиозност, а то су: 1) катастофизирање прије него што настане социјална ситуација, 2) повећан рад аутономног нервнoг система пре социјалне ситуације и 3) избјегавање социјалних ситуација.

Ситуације у којима се јавља социјална анксиозност су оне у којима се изглед појединца, његово понашање и друге особине могу продорно посматрати и процјењивати од стране других људи (Калајџић 2012). Холт (1992, према: Јуретић 2008) наводи сљедеће ситуације које подупиру социјалну анксиозност: 1) формални говор и интеракција (говор пред публиком, на састанцима, јавни наступ и сл.), 2) неформални говор и интеракција (одлазак на забаве, сусрети са непознатим особама и сл.), 3) асертивно понашање које укључује изражавање неслагања особе са већином других, супротстављање ауторитету и 4) ситуације у којима је особа посматрана док врши одређену радњу.

Хјуџс (2006, према: Јуретић 2008) истиче да треба разликовати двије врсте социјалне анксиозности: анксиозност везана уз социјалне интеракције и анксиозност која се јавља приликом вршења одређене активности. Комадина и др. (2013) наводе двије врсте социјалног страха који су карактеристични за социјалну анксиозност: страх од процјене других људи и анксиозност у социјалним интеракцијама. Филаковић, Мандић (2003) наводе да постоје два подтипа социјалног анксиозног поремећаја: генерализовани и специфични. Генерализована социјална анксиозност се јавља у многоструким социјалним ситуацијама, док се специфични анксиозни поремећај јавља једној или више карактеристичних социјалних ситуација (Филаковић, Мандић 2003).

Социјално анксиозне особе развијају искривљене и негативне зекључке о социјалним ситуацијама, а оне се манифестују у: 1) склоности да се неки неодређени, неутрални социјални стимулуси тумаче као негативни и одбацујући, 2) склоности да се негативни социјални стимулуси тумаче као много опаснији и снажнији, више угрожавајући него што је реално и 3) склоности да се прецијени вјероватноћа јављања угрожавајућег социјалног догађаја (Крнетић 2006).

Неке особе су на биолошкој и психолошкој основи предодређене да развију социјалну анксиозност (Елис 1976; 1994, према: Товиловић 2004). Филаковић, Мандић (2003) истичу три главне карактеристике које доприно-

се развоју социјалне анксиозности, а то су: 1) директно условљавање страха, 2) секундарно условљавање страха (учење опажањем) и 3) вербални и невербални пренос информација о социјално фобичним ситуацијама.

На развој социјалне анксизности утиче понашање родитеља према дјетету и то путем: директног условљавања, учења опажањем, преноса информација, али и биолошким наслијеђем (Филаковић, Мандић 2003). Неки родитељи поткрјепљују понашање своје дјеце када избјегавају ситуације у којима треба да ријеше одређени проблем, што узрокује да се касније јави интензивни страх, а усљед тога и испољи социјална анксиозност. Такође, родитељи који ограничавају, сувише контролишу понашање своје деце могу код њих развити социјалну анксиозност.

Крнетић (2006) наводи да когнитивни модел социјалне анксиозности истиче да је њена централна карактеристика појављивања погрешно процесавање информација. Према овом схватању, људи стварају различите претпоставке о себи, другима и условима живота и оне саме по себи не утичу на појаву социјалне анксиозности, већ у средишту социјалне анксиозности лежи апсолутистички захтјев који у догматској форми „морам“ и „треbam“ особа поставља себи у социјалним ситуацијама.

Кларк и Велс (1985, према: Јуретић 2008) објашњавају социјалну анксиозност појавом скупа претпоставки који се јављају у социјалним ситуацијама, које особа перципира опасним и које изазивају разне бихевиралне, когнитивне и емотивне промене.

Истраживања Рубина, Ле Маре и Лолис (1990, према: Зубић, Бурушић 2009) показују да дјеца имају предиспозицију да буду бихејвриорално инхибирана, што касније резултира неуспјехом у остваривању контакта са вршњацима, што даље води до недовољног развијања социјалних вештина, те до појаве социјалне анксиозности.

С обзиром на то да на развој социјалне анксиозности утичу поступци родитеља, приликом истраживања овог проблема неопходно је испитати његов однос са одређеним социјално-статусним карактеристикама појединаца управо из разлога што заузимање одређеног положаја у друштву подразумијева и одређене обрасце понашања других особа према тим особама. Неки од универзалних положаја се одређују с обзиром на следеће: пол, ред рођености, мјесто живљења и старост. Према свакој категорији унутар одређене групе положаја ће подразумијевати друге обрасце понашања других људи према њима. У друштву постоје одређена схватања како се понашати према особама мушког и женског пола, старијима и млађима. У вези с тим су и очекивана понашања од особа које припадају некој социјално-статусној категорији, односно, одређеном положају у друштву. Без обзира на истицање

родитеља како су њихови поступци подједнаки и према мушкој и према женској дјечи или прворођеној и касније рођеној дјечи, разлике су евидентне. И Адлер (2007) је истицао да је друштво од давнина структурирано тако да се особама мушког пола придаје јачи положај, док су жене слабије и самим тим мање вриједне: „Девојчица мора да слуша на сваком кораку и у свим варијацијама, такорећи свакодневно, да су девојчице неспособне и подесне само за лакше, подређене послове. Јасно је да ће девојчица, не могући својом дечјом памећу оценити исправност оваквих мишљења, женску неспособност сматрати непроменљивим удесом жене, и на крају поверовати у своју сопствену неспособност“ (Адлер 2007: 149). С обзиром на то да други људи приликом своје процјене могу да потврде нечије схватање о властитим способностима, могуће је да особе женског пола услед схватања да су слабије и мање вриједне од мушкараца испољавају виши ниво анксиозности. Адлер (1990) истиче да се прворођена, другорођена и трећорођена дјеца разликују према својим карактеристикама личности и понашањима у вези са социјалним ситуацијама, наводећи да узрок тих разлика лежи у понашању родитеља према њима. С тим у вези, може се поставити питање да ли особе различитог реда рођености испољавају више или ниже нивое анксиозности. Маркус и Китајама (1991, према: Москович и др. 2005) су утврдили да културно окружење утиче на ниво социјалне анксиозности, па је у складу са тим оправдано поставити питање да ли ће изложеност одређеном културном контексту, у смислу градске и сеоске средине, у већем периоду живота бити повезана са одређеним нивоима социјалне анксиозности.

Осим наведеног, за разумијевање проблема социјалне анксиозности неопходно је испитати њен однос са другим карактеристикама личности. Самопоштовање, које се односи на мјеру у којој појединац уважава и вреднује себе и развија се кроз комуникацију са значајним другим (Мид 1934, према: Милошевић, Шевкушић 2005) је једна од карактеристика личности која би била интересантна за разумијевање наведеног проблема.

Концепт самопоштовања датира од 1890. године када је Вилијам Џејмс објавио књигу *Принципи психологије* (Костић 2013), а експанзија истраживања самопоштовања настаје 60-тих година двадесетог вијека истраживањима Куперсмита (1959, према Мрук 2006) и Розенберга (1965, према: Мрук 2006). Куперсмит (1967, према: Костић 2013) дефинише самопоштовање као став појединца према себи и увјерење које има о томе колико је успјешан, вриједан и способан, а Розенберг (1968; 1979, према: Симонс 1987) као позитиван или негативан став који појединац има о себи. Без обзира која се дефиниција користи, битна карактеристика особе са ниским самопоштовањем је негативна евалуација самог себе, односно, његова процјена или став да је он мање способан и мање вриједан од других људи. У очекивању социјалних ситуација, када појединац предвиђа процјену од стране других

људи и када жели да се покаже у што бољем свјетлу, управо негативна слика о себи може довести до појаве социјалне анксиозности. С обзиром на то да је негативна слика о себи код особа са нижим нивоом самопоштовања релативно трајна карактеристика могуће је да број социјалних ситуација у којима појединац очекује процјену од стране других особа, али и негативан резултат већи него код особа са вишим нивоом самопоштовања.

Особе које имају високо самопоштовања прихватају своје добре и лоше стране, свјесни су својих лоших страна и знају да не могу бити савршени (Видовић и др. 2003). С друге стране, особе које имају ниско самопоштовање, не прихватају себе, сматрају да не вриједе, показују знаке неуспјешности и неприлагођености. Бурушић, Тадић (2006) наводе да је самопоштовање веома важан услов осећања задовољства или незадовољства животом сваког појединца, те да високо самопоштовање директно утиче на генерисање позитивних емоција. У складу са наведеним, ове особе добро прихватају критику, дозвољавају себи неуспјех, знају како да поступају у конфликтном односу. У социјалним ситуацијама, особе које имају високо самопоштовање лакше ступају у интеракцију са другим људима, али и лакше прекидају социјалне контакте (Бурушић, Тадић 2006). Такве особе су спремније да јавно говоре, да критикују рад групе и да дају алтернативна рјешења за разлику од особа које имају ниско самопоштовање.

Истраживања односа социјално-статусних карактеристика и самопоштовања са социјалном анксиозношћу

Истраживања која обухватају однос социјално-статусних карактеристика испитаника и социјалне анксиозности нису једнозначна. Другим ријечима, различити истраживачи су долазили до различитих резултата. С обзиром на то да се термини социјална анксиозност и социјална фобија често изједначавају, у тексту који слиједи користиће се термини које су користили аутори истраживања.

Када је ријеч о односу пола и социјалне фобије Калајшић (2012) је, на узорку од 200 адолесцената, утврдила да се мушки и женски испитаници статистички значајно не разликују у испољавању социјалне фобије. До истих налаза су дошли и Турк и др. (1998), као и Јункерс и др. (2001). Јонкерс и др. (2001) су истраживање спровели на клиничкој популацији и закључили да је хронична социјална фобија подједнако карактеристична и за мушкарце и за жене. Међутим, Кабало и др. (2001) су, у кроскултуралном истраживању на узорку испитаника из 16 земаља латинске Америке, као и из двије европске земље (Шпанија и Португал) и користећи упитник социјалне анксиозности који садржи шест субскала, утврдили да се мушки и женски испитаници ста-

тистички значано разликују у испољавању социјалне анксиозности. Дел'Осо и др. (2003) су на узорку од 520 ученика средње школе утврдили да женски испитаници испољавају виши ниво социјалне анксиозности од мушких испитаника.

Калајџић (2012) није утврдила статистички значајну разлику у испољавању социјалне фобије код прворођене и другорођене дјеце. Гринберг, Стравински (1985, према: Хадсон, Рапе 2000) су дошли до налаза да прворођена дјеца испољавају виши ниво социјалне анксиозности него касније рођена дјеца.

О истраживањима која обухватају однос мјеста у коме је проведен највећи дио дјетињства, односно руралне и урбане средине, и социјалне анксиозности у нама доступној литератури има мало података. С обзиром на наведено, ослањајући се на резултате истраживања која су обухватала однос руралне и урбане средине и различитих поремећаја који укључују и анксиозност или односе са другим људима (Анголд и др. 2002; Канино и др. 2004; Бесдо и др. 2009) може се, иако са извјесном резервом, тврдити да мјесто у коме је проведен највећи дио дјетињства није статистички повезано са социјалном анксиозношћу.

Разред који похађају испитаници могуће је посматрати као узраст испитаника. Истраживање која је спровела Калајџић (2012) показују да се испитаници који похађају средњу школу статистички значајно не разликују у испољавању социјалне фобије од испитаника који студирају. Истраживање које је спроведено на финским адолесцентима узраста од 12 до 16 година показују да се, према тамошњим стандардима школовања, они који похађају осми разред статистички значајно разликују од испитаника који похађају седми и девети разред (Ранта и др. 2009).

За разлику од претходно наведених, истраживања којима је испитиван однос самопоштовања и социјалне анксиозности су једнозначна. Различита истраживања су показала да самопоштовање статистички значајно негативно корелира са социјалном анксиозношћу (Чек, Бус, 1981; Геист, Борекки 1982; Џонс и др. 1986; Лери, Ковалски 1993, према: Лери, Ковалски 1995).

Проблем и циљ истраживања

Проблем истраживања се односи на испитивање односа социјално-статусних карактеристика и самопоштовања са социјалном анксиозношћу ученика средње школе. Истраживање је спроведено са циљем да се одговори на питање да ли се ученици средње школе статистички значајно

разликују у испољеном нивоу социјалне анксиозности с обзиром на њихове социјално-статусне карактеристике: пол, ред рођености, мјесто у коме је проведен највећи дио дјетињства и разред. Истраживање је такође имало за циљ да одговори на питање да ли постоји статистички значајна повезаност између испољеног нивоа самопоштовања и социјалне анксиозности ученика средње школе.

Хипотезе истраживања

С обзиром на то да резултати истраживања у нама доступној литератури нису једногласна када је ријеч о односу социјално-статусних карактеристика испитаника (пол, ред рођености, мјесто у коме је проведен највећи дио дјетињства и разред) и социјалне анксиозности прва хипотеза је нулта и она гласи:

X1: Не постоји статистички значајна разлика у испољавању социјалне анксиозности с обзиром на социјално-статусне карактеристике испитаника (пол, ред рођености, мјесто у коме је проведен највећи дио дјетињства и разред).

Резултати претходних истраживања указују на то да између самопоштовања и социјалне анксиозности постоји статистички значајна негативна корелација, те је друга хипотеза алтернативна и она гласи:

X2: Између самопоштовања и социјалне анксиозности постоји статистички значајна негативна повезаност.

Узорак истраживања

Узорак истраживања обухвата 124 испитаника и чине га ученици гимназије општег смјера Средњошколског центра у Палама старости од 15 до 18 година. Узорак је пригодни, што подразумијева да су у процесу истраживања изабрани испитаници који су били доступни истраживачу. Узорак испитаника не одражава популацију становништва, те је генерализација добијених резултата ограничена. У табели 1 је представљена структура узорка.

Табела 1 Структура узорка испитаника

Одредница узорка	Категорија	Фреквенција	Процент
Пол	Мушки	49	39.52
	Женски	75	60.48
Године старости	15	34	27.42
	16	40	32.26
	17	38	30.65
	18	12	9.68
Ред рођености	Прворођени	66	53.23
	Другорођени	46	37.10
	Трећерођени	9	7.26
	Остало	3	2.42
Разред	Први	63	50.81
	Други	22	17.74
	Трећи	39	31.45
Мјесто у коме је проведен највећи део дјетињства	На селу	9	7.26
	У малом мјесту	76	61.29
	У граду	39	31.45

Узорак испитаника није уједначен ни по једном критеријуму. Узорком је обухваћено 39.52% испитаника мушког и 60.48% испитаника женског пола старости од 15 (27.42%), 16 (32.26%), 17 (30.65%) и 18 година (9.68%). Процент прворођених испитаника је 53.23%, другорођених 37.1%, 7.26% је трећерођено, док категорији остали припада 2.42% испитаника. Процент испитаника који похађају први разред средње школе је 50.81%, други разред 17.74% и трећи разред 31.45%. Када је ријеч о мјесту у коме је проведен највећи део дјетињства, од укупног узорка испитаника њих 7.26% је провело највећи део дјетињства на селу, 61.29% у малом мјесту и 31.45% у граду.

Методe и инструменти истраживања

Методe које су кориштене у истраживању су: систематско емпиријско-неекспериментални метод и метод анализе садржаја. Систематско емпиријско-неекспериментални метод (сурвеу) се огледа у спровођењу теренског истраживања на изабраном узорку помоћу инструмента који су изабрани за потребе овог истраживања. Метод теоријске анализе који се огледа у анализи садржаја теоријски и методолошки сродних овом проблему истраживања.

Инструменти који су коришћени у истраживању су следећи: 1) упитник за прикупљање података о социјално-статусним карактеристикама испитаника, 2) скала самопоштовања и 3) скала социјалне анксиозности.

Упитник за прикупљање података о социјално-статусним карактеристикама испитаника обухвата низ питања која се односе на: пол, године старости, ред рођености, мјесто у коме је проведен највећи дио дјетињства и разред.

Скалу самопоштовања је конструисао Розенберг 1965. године. Скала је петостепена, Ликертовог типа и садржи 10 тврдњи од којих је њих 5 позитивних, а 5 негативних. Испитаници су приликом одговарања имали могућност да искажу степен слагања са тврдњама од степена 1 који је означавао потпуно неслагање до 5 који је означавао потпуно слагање. Провјером метријских карактеристика утврђено је да скала има задовољавајући ниво поузданости. Вриједност Кронбах-алфа коефицијента износи .739.

Анализом дистрибуције одговора испитаника утврђено је да су испитаници у највишој мјери испољавали виши ниво самопоштовања на шта указују мјере централне тенденције и одступања од ње. Аритметичка средина одговора на скали самопоштовања износи 4.100 што је изнад теоријске средње вриједности одговора која се креће у распону од 2.50 до 3.50. Вриједност медијане износи 4.200, што значи да преко 50% испитаника испољава висок ниво самопоштовања. Негативан предзнак скјуниса (-.544) указује на груписање података око виших вриједности, односно, на испољавање вишег нивоа самопоштовања.

Табела 2 Мјере централне вриједности и варијабилности одговора на скали самопоштовања

AS	Md	St. dev	Min	Max	R	Sk	Ku
4.100	4.200	.577	2.60	5.00	2.40	-.544	-.351

Употребом Колмогоров-Смирновог теста утврђено је да дистрибуција одговора на скали самопоштовања статистички значајно одступа од нормалне расподеле ($p < .05$).

Табела 3 Вриједности Колмогоров-Смирнов теста за анализу нормалности дистрибуције одговора на скали самопоштовања

St	df	p
.113	124	.001

Скалу социјалне анксиозности конструисала је Товиловић (2004). Скалу чине 32 тврдње. Ликертовог је типа и петостепена је. Високи скорови на скали указују на виши ниво присуства социјалне анксиозности. Аутор скале је на узорку од 261 студента Универзитета у Новом Саду утврдио висок ниво поузданости на шта указује вриједност Кронбах-алфа коефицијента која износи .92. Утврђени ниво поузданости на узорку овог истраживања је такође висок на шта указује и израчуната вриједност Кронбах-алфа коефицијента која износи .914.

Анализом дистрибуције одговора на скали социјалне анксиозности утврђено је да су испитаници у нижој мјери испољавали социјалну анксиозност (Табела 4). На то указује вриједност аритметичке средине која износи 2.313. Теоријска средња вриједност скале социјалне анксиозности се креће од 2.50 до 3.50, а добијена вриједност аритметичке средине је нижа од ње. Такође и вриједност медијане указује на наведено. Вриједност медијане износи 2.250, што значи да је 50% испитаника имало одговоре испод наведене вриједности.

Табела 4 Мјере централне вриједности и варијабилности одговора на скали социјалне анксиозности

AS	Md	SD	Min	Max	R	Sk	Ku
2.313	2.250	.665	1.16	4.13	2.97	.409	-.476

Нормалност дистрибуције одговора на скали социјалне анксиозности испитивана је Колмогоров-Смирновим тестом. Добијене вриједности указују на то да наведена дистрибуција има нормалну расподелу ($p > .05$).

Табела 5 Вриједности Колмогоров-Смирнов теста за анализу нормалности дистрибуције одговора на скали социјалне анксиозности

St	df	p
.075	124	.080

Резултати истраживања

У овој цјелини биће представљен однос социјално-статусних карактеристика испитаника (пол, ред рођености, мјесто у коме је проведен највећи дио дјетињства) и социјалне анксиозности. С обзиром на то да дистрибуција одговора на скали социјалне анксиозности одговара нормалној расподелу, изабране су параметријске технике за утврђивање испитиваних односа и то: 1) *t*-тест за утврђивање разлика између група са двије категорије у испољеном нивоу социјалне анксиозности и 2) једнофакторска анализа варијансе за утврђивање између група са три категорије у испољеном нивоу социјалне анксиозности. Након приказа наведених резултата, биће приказан однос самопоштовања и социјалне анксиозности. С обзиром на то да су и самопоштовање и социјална анксиозност континуиране варијабле, а да дистрибуција самопоштовања статистички значајно одступа од нормалне расподеле, приликом обраде података кориштен је Спирманов коефицијент корелације.

Однос пола и социјалне анксиозности

Употребом t-теста утврђено је да се испитаници различитог пола статистички значајно не разликују у испољеном нивоу социјалне анксиозности ($p > .05$). Подаци приказани у Табели 6 показују да не постоји статистички значајна разлика између испољеног нивоа анксиозности код испитаника мушког пола ($AS = 2.211, SD = .623$) и испитаника женског пола ($AS = 2.379, SD = .686$). Просјечна разлика између средњих вриједности по групама износи $-.168$, 95% CI: од $-.408$ до $.073$ (Табела 7).

Табела 6 Групна статистика односа пола и социјалне анксиозности

	Пол	N	AS	SD
Социјална анксиозност	Мушки	49	2.211	.623
	Женски	75	2.379	.686

Табела 7 Резултати односа пола и социјалне анксиозности добијени употребом t-теста

Левенов тест t – тест									
Једнаке варијансе	F	p	t	df	p	AS d	St.er	95% CI	
								l	h
	.266	.607	-1.378	122	.171	-.168	.122	-.408	.073

Однос реда рођености и социјалне анксиозности

На основу резултата добијених једнофакторском анализом варијансе утврђено је да се испитаници статистички значајно не разликују у испољеном нивоу социјалне анксиозности с обзиром на ред рођености ($p > .05$). Средње вриједност испољеног нивоа социјалне анксиозности за прворођене испитанике ($N = 66$) износи 2.306 , а стандардна девијација $.734$, за другорођене ($N = 46$) $AS = 2.349, SD = .597$, а за трећерођене ($N = 12$) $AS = 2.201, SD = .530$ (Табела 8).

Табела 8 Групна статистика односа реда рођености и социјалне анксиозности

	Ред рођености	N	AS	SD
Социјална анксиозност	Прворођени	66	2.306	.734
	Другорођени	46	2.349	.597
	Трећерођени	12	2.201	.530

Табела 9 Резултати једнофакторске анализе варијансе испитиваног односа реда рођености и социјалне анксиозности

	Sum sq	df	AS sq	F	P
Између група	.201	2	.101	.225	.799

Однос мјеста у коме је проведен највећи дио дјетињства и социјалне анксиозности

Резултати t-теста показују да се испитаници који су провели највећи дио дјетињства у различитим мјестима (село и мање мјесто, те град) статистички значајно не разликују у испољеном нивоу социјалне анксиозности ($p > .05$). Подаци приказани у Табели 10 показују да не постоји статистички значајна разлика између испољеног нивоа анксиозности код испитаника који су највећи дио дјетињства провели на селу и у мањем мјесту ($AS = 2.359$, $SD = .677$) и испитаника који су највећи дио дјетињства провели у граду ($AS = 2.112$, $SD = .633$). Просјечна разлика између средњих вриједности по групама износи .147, 95% CI: од -.106 до .401 (Табела 11).

Табела 10 Групна статистика односа мјеста у коме је проведен највећи дио дјетињства и социјалне анксиозности

	Највећи дио дјетињства	N	AS	SD
Социјална анксиозност	Село и мање мјесто	85	2.359	.677
	Град	39	2.112	.633

Табела 11 Резултати односа мјеста у коме је проведен највећи дио дјетињства и социјалне анксиозности добијени употребом t-теста

Левенов тест t – тест								
Једнаке варијансе	F	p	t	df	p	AS d.	St.er	95% CI
								l h
	.279	.598	1.147	122	.253	.147	.128	-.107 .401

Однос разреда који похађају испитаници и социјалне анксиозности

Употребом једнофакторске анализе варијансе утврђено је да се испитаници статистички значајно не разликују у испољеном нивоу социјалне анксиозности с обзиром на разред који похађају ($p > .05$). Средње вриједности испољеног нивоа социјалне анксиозности и одступања од њих су следеће: за испитанике првог разреда ($N = 63$) $AS = 2.244$, $SD = .626$, за испитанике другог разреда ($N = 22$) $AS = 2.449$, $SD = .674$, а за испитанике трећег разреда ($N = 39$) $AS = 2.346$, $SD = .721$ (Табела 12).

Табела 12 Групна статистика односа разреда који похађају испитаници и социјалне анксиозности

	Разред	N	AS	SD
Социјална анксиозност	Први	63	2.244	.626
	Други	22	2.449	.674
	Трећи	39	2.346	.721

Табела 13 Резултати једнофакторске анализе варијансе испитиваног односа разреда који похађају испитаници и социјалне анксиозности

	Sum sq	df	AS sq	F	P
Између група	.748	2	.374	.845	.432

Однос самопоштовања и социјалне анксиозности

На основу резултата добијених Спирмановим коефицијентом корелације утврђено је да постоји статистички значајна повезаност између самопоштовања и социјалне анксиозности ($r_o = -.498$, $p = .000$, $N = 124$).

Табела 14 Корелација самопоштовања и социјалне анксиозности

Самопоштовање	* r_o	p	N
социјална анксиозност	-.498	.000	124

Негативан предзнак корелације указује на негативну повезаност, односно на то да испитаници са нижим нивоом самопоштовања испољавају виши ниво социјалне анксиозности.

Дискусија

Прије него што се приступи интерпертацији добијених резултата и дискусији у вези њих неопходно је истаћи да је узорак испитаника на коме је вршено истраживање пригодни, односно не одражава популацију, те је генерализација добијених резултата ограничена. Наиме, истраживањем је обухваћено 124 испитаника гимназије општег смјера Средњошколског центра у Палама. Међутим, сматрамо да се добијени резултати могу користити за даља истраживања којима би се обухватио већи узорак испитаника како би се добили валиднији подаци у вези испитиваног проблема који би се могли генерализовати на већи дио популације и у складу са добијеним подацима предузимати мјере у смањењу нивоа социјалне анксиозности.

Такође треба истаћи да је утврђени ниво социјалне анксиозности нижи од теоријске вриједности кориштене скале. Другим ријечима, испољени ниво социјалне анксиозности на испитаном узорку не може се посматрати као поремећај, већ као предиспозиција појединца да у одређеним социјалним ситуацијама чешће реагује емоционалном реакцијом страха да ће се понизити, да ће га негативно процијенити или да ће бити одбачен. Број тих ситуација је код појединаца нешто чешћи и емоционална реакција интензивнија, али не у мјери у којој би било нарушено њихово адекватно социјално функционисање. С друге стране, неопходно је истаћи и то да изабрани узорак испитаника није поређен са испитаницима код којих је дијагностификован поремећај социјалне анксиозности, те је тумачење утврђене мјере њеног испољавања у овом истраживању неопходно узети са извјесним обзиром.

Анализом резултата утврђено је да се испитаници статистички значајно не разликују у испољеном нивоу социјалне анксиозности с обзиром на њихове социјално-статусне карактеристике. Разред који похађају испитаници може се тумачити у смислу старосних категорија при чему сваки од њих представља различит ниво знања и искуства може се изједначити као одређена старосна категорија. Међутим, распон година испитаника је мали (15-18 година) и сви испитаници припадају истом периоду развоја (период адолесценције), те се непостојање статистички значајне разлике у нивоу испољене социјалне анксиозности с обзиром на разред који похађају испитаници може тумачити релативно малим распоном година и релативно кратким периодом развоја за који нема карактеристичних разлика у мишљењу, процјени самог себе и других, као и социјалних образаца понашања. Неутврђене статистички значајне разлике у нивоу социјалне анксиозности с обзиром на остале социјално-статусне карактеристике испитаника (пол, ред рођености, мјесто у коме је проведен највећи дио дјетињства) могуће је тумачити друштвеним факторима. Наиме, у свијету брзих информација, када су на цијени послови који не захтијевају снагу, већ интелектуалне способности, схватање о значају мушке и женске улоге у друштву се мијења. Све више се истиче значај жена на различитим пословима, а и ниво образовања жена је виши у односу на неке раније периоде, те је стога и другачији однос према дјечи мушког и женског пола него раније. Положај жене је вјероватно другачији него раније и родитељи, а и други социјални чиниоци значајни за развој појединца, испољавају понашања које дјеца различитог пола перципирају као знак уважавања њихове вриједности и способности без обзира на пол. Схватање улоге жене као беспомоћног бића и мушкарца као бића које је јако и моћно вјероватно мијења схватање да су и једни и други подједнако јаки и способни за обављање важних социјалних задатака. Из тог разлога женски испитаници различите социјалне ситуације не доживљавају као ситуације у којима други траже њихове мане и грешке и спремају се да их због тога ис-

кључе из друштва. Мушки испитаници, вјероватно не процјењују различите социјалне ситуације као мјесто у коме ће морати да буду доминантнији, јачи и бољи од особа супротног пола. Због наведеног је могуће да се различите социјалне ситуације не доживљавају као пријетеће, те је ниво испољене социјалне анксиозности нижи код обје групе испитаника, а и да не постоје статистички значајне разлике међу њима у нивоу њеног испољавања.

Непостојање статистички значајне разлике код испитаника различитог нивоа реда рођености и нивоа испољене социјалне анксиозности могуће је тумачити сазнањима родитеља која проистичу из услова брзог развоја технологије и доступности информација, те се њихов однос према дјечи различитог реда рођености прилично изједначаје. Напретком технологије, доступношћу информација, те могућношћу ступања у контакт са великим бројем људи без обзира на густину насељености мјеста у коме живе испитаници (село, мање мјесто, град) могуће је тумачити и резултате неутврђене статистички значајне разлике у нивоу социјалне анксиозности испитаника с обзиром на мјесто у коме је проведен највећи дио дјетињства. Проток информација, доступност за информације из различитих дијелова свијета, као и контакт са другим људима са најудаљенијих тачака планете омогућава појединцу да ступа у различите социјалне контакте са другим људима, да од најранијег дјетињства види реакције тих људи на своје мишљење, понашање и способности. За развијање социјалних вјештина и адекватно социјално функционисање данас није неопходан велики број директних интеракција за које је већа могућност остваривања у гушће насељеним мјестима. Бројне савремене технологије омогућавају социјалну интеракцију и развијање социјалних вјештина на различите начине, што резултира непостојањем разлика у нивоу социјалне анксиозности код испитаника који су највећи дио дјетињства провели на селу и у мањем мјесту или у граду.

Између самопоштовања и социјалне анксиозности утврђена је статистички значајна повезаност. Добијене податке могуће је тумачити тиме што особе које имају позитивнију слику о себи у контакту са другим људима виде шансу за потврђивање наведене слике. Такође, особе које вјерују у властите способности и властиту вриједност неће доживљавати друге људе као пријетњу, већ као шансу да потврде властиту оцјену. Вјеровање у властите способности неће изазивати страх од социјалних ситуација у којима су могуће процјене, али и различите социјалне ситуације се вјероватно неће доживљавати као мјеста у којима је појединац под „свјетлима рефлектора“ или пред очима посматрача пред којима на видјело излазе све мане и особине које могу бити неприхватљиве за друштво. Социјално неизвјесне ситуације особе са вишим нивоом самопоштвања, због вјере у себе и властите способности, вјероватно неће доживљавати као пријетњу, већ као шансу да тестирају себе у различитим ситуацијама и да процјене у којој мјери могу да

се носе са њима. Такође, особе које карактерише висок ниво самопоштовања у контакту са непознатим особама ће прије видјети шансу за трајније интеракције јер вјерују да су довољно способни и вриједни као и други људи, те да, због својих врлина, заслужују прихватање од других, а не одбацивање. Особе са нижим нивоом самопоштовања вјероватно очекују да ће их други људи одбацивати. Негативна слика о себи, сумња у властите способности и вриједност је управо разлог очекивања одбацивања од стране других људи код особа са ниским самопоштовања.

Закључци

Резултати истраживања која обухватају однос социјално-статусних карактеристика испитаника (пол, ред рођености, мјесто у коме је проведен највећи дио дјетињства и разред који похађају) се разликују и не постоји сагласност различитих истраживача око тога да ли оне представљају статистички значајне детерминанте социјалне анксиозности. Резултати овог истраживања показују да се испитаници статистички значајно не разликују у испољеној анксиозности с обзиром на њихове социјално-статусне карактеристике (пол, ред рођености, мјесто у коме је проведен највећи дио дјетињства и разред који похађају). С друге стране, ово истраживање је потврдило ранија истраживања према којима између самопоштовања и социјалне анксиозности постоји статистички значајна негативна повезаност. Другим ријечима, потврђено је да особе са нижим нивоом самопоштовања испољавају виши ниво социјалне анксиозности. Наведено указује на неопходност трагања за оним психолошким факторима, односно карактеристикама личности, које су значајно повезане са социјалном анксиозношћу, како би се вршиле и превентивне и корективне мјере у правцу њеног смањивања или адекватнијег социјалног функционисања појединца.

Литература

- Адлер 1990: А. Adler, *Poznavanje čoveka*, Novi Sad: Matica srpska.
- Адлер 2007: А. Adler, *Poznavanje čoveka. Religija i individualna psihologija. Ogledi*. Beograd: Prosveta.
- The anxiety disorders association of America – ADAA (2015) <http://www.adaa.org/sites/default/files/July%2015%20Social%20Anxiety_adaa.pdf> 10. 10. 2015.
- Анголд и др. 2002: А. Angold et al., Psychiatric disorder, impairment, and service use in rural African American and white youth, *Archives of general psychiatry*, 59, 893-901.

- Бесдо и др. 2009: К. Beesdo et al., Anxiety and anxiety disorders in children and adolescents: developmental issues and implications for DSM-V, *Psychiatric clinics of North America*, 32, 483-524.
- Бурушић, Тадић 2006: Ј. Burušić, М. Tadić, Uloga samopoštovanja u odnosu crta ličnosti i neverbalnih socijalnih вјештина, Zagreb: *Društvena istraživanja*, XV, 4-5, Zagreb, 753-771.
- Видовић и др. 2003: В. Vidović i dr., *Psihologija obrazovanja*, Zagreb: IEP VERN.
- Дел’Осо и др. 2003: L. Dell’Osso et al., Social anxiety spectrum, *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*, 253, 286-291.
- Зубић, Бурушић 2009: D. Zubić, J. Burušić, Fizička atraktivnost kao odrednica sociometrijskog statusa: moderirajući utjecaj samopoštovanja i socijalne anksioznosti, Zagreb: *Suvremena psihologija*, 159 /922, Zagreb, 63-79.
- Јонкерс и др. 2001: К. А. Yonkers et al., An eight-year longitudinal comparison of clinical course and characteristics of social phobia among men and women, *Psychiatric services*, 52, 637-643.
- Јуретић 2008: Ј. Juretić, Socijalna i ispitna anksioznost te percepcija samoeфикасности као предиктори ishoda ispitne ситуације, Rijeka: *Psihologijske teme*, 1/17, Rijeka, 15-36.
- Лери, Ковалски 1995: М. R. Leary, R. M. Kowalski, *Social anxiety*, New York: Guilford Press.
- Кабало и др. 2008: В. E. Caballo et al., Social anxiety in 18 nations: Sex and age differences, Granada: *Behavioral Psychology / Psicología Conductual*, 16/ 2, Granada, 163-187.
- Калајџић 2012: О. Калајџић, Социјално статусна обиљежја као детерминанте социјалне фобије код адолесцената, Фоча: *Биомедицинска истраживања*, 3/2, Фоча, 26-33.
- Канино и др. 2004: G. Cannino et al., The DSM-IV rates of child and adolescent disorders in Puerto Rico: prevalence, correlates, service use, and the effects of impairment, *Archives of general psychiatry*, 61, 85-93.
- Комадина и др. 2013: Т. Komadina i dr., Uloga socijalne anksioznosti, samootvaranja i doživljavanja pozitivnih emocija u objašnjenju kvalitete prijateljskih odnosa kod studenata, Rijeka: *Psihologijske teme*, 22 /1, Rijeka, 51-68.
- Костић 2013: Н. Костић, *Психосоцијални извори друштвених и личних вриједности*, Необјављена докторска дисертација. Пале: Катедра за психологију Филозофског факултета.

- Крнетић 2006: I. Krnetić, Evaluacija racionalno emotivno bihevioralne terapije socijalne anksioznosti: istraživanje na pojedincu. Niš: *Zbornik radova Filozofskog fakulteta*, 2/ 15, Niš, 1-16.
- Милошевић, Шевкушић 2005: N. Milošević, S. Ševkušić, Samopoštovanje i školsko postignuće učenika, Beograd: *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja*, 1, Beograd, 70-78.
- Москович и др. 2005: D. A. Moscovitch et al., The impact of self –construals on social anxiety: a gender-specific interaction, *Personality and individual differences*, 38, 659-672.
- Мрук 2006: C. J. Mruk, *Sel-esteem research, theory, and practice: Toward a positive psychology*. New York: Springer publishing company.
- Петровић 1998: S. P. Petrović, *Mali leksikon psihološko psihijatrijskih i pravnih pojmova*. Beograd: Partenon.
- Ранта и др. 2009: K. Ranta et al., Social phobia in Finnish general adolescent population: prevalence, comorbidity, individual and family correlates, and service use, *Depression and anxiety*, 26, 528-536.
- Ректор и др. 2008: N. Rector et al, *Anxiety disorders: An information guide*, Toronto: Centre for addiction and mental health.
- Розенберг 1965: M. Rosenberg, *Society and the adolescent self-image*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Симонс 1987: R. G. Simons, Self-esteem in adolescence, u: T. Honess, K., M. Vardleu (red.), *Perspectives across the lifespan*, London: Kegan Paul Ltd, 172-192.
- Товиловић 2004: S. Tovilović, Latentna struktura skale socijalne anksioznosti i relacije socijalne anksioznosti i iracionalnih uverenja, Beograd: *Psihologija*, 37/1, Beograd, 63-88.
- Товиловић и др. 2009: S. Tovilović i dr., The role of trait anxiety in induction of state anxiety, Beograd: *Psihologija*, 42/4, Beograd, 491-504.
- Товиловић, Нововић 2009: S. Tovilović, Z. Novović, Procena anksioznosti kao crte, u: M. Biro, S. Smederevac, Z. Novović, (red.), *Procena psiholoških i psihopatoloških fenomena*, Beograd: Centar za primenjenu psihologiju, 55-62.
- Турк и др. 1998: C. L. Turk et al., An Investigation of gender differences in social phobia, *Journal of Anxiety Disorders*, 12, 209-223.
- Филаковић, Мандић 2003: P. Filaković, N. Mandić, Socijalni anksiozni poremećaj, u: Lj. Hotujac (red.) *Uloga liječnika primarne zdravstvene zaštite*, Zagreb: Hrvatska consensus grupa za depresiju i anksiozne poremećaje, 49-57.

- Хадсон, Рапе 2000: J. L. Hudson, R. M. Rapee, The origins of social phobia, *Behavior modification*, 24, 102-129.
- Штркаљ-Ивезић 2007: S. Štrkalj-Ivezić, Uvodnik, Zagreb: *MEDIX*, 13/71, Zagreb, 9.
- Штркаљ-Ивезић и др. 2007: S. Štrkalj-Ivezić i dr., Dijagnosticiranje anksioznih poremećaja, Zagreb: *MEDIX*, 13/71, Zagreb, 56-58.

Nataša T. Kostić
Marija M. Vidaković

THE RELATIONSHIP AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS' SOCIAL POSITION, SELF-ESTEEM AND SOCIAL ANXIETY

Summary

The research in the paper focuses on investigating the possible relationships among high school students' social position, self-esteem and social anxiety. The research has been conducted with a sample of 124 Pale Grammar School students between the ages of 15 and 18 years. The methods used in the research are systematic empirical-nonexperimental and analytic method. The results of the research show that there is not a significant relationship between students' social anxiety and social position, while there is a significant relationship between self-esteem and social anxiety ($r = -.498$, $p = .000$, $N = 124$). These results could be a good starting point for further research on the individual characteristics that may cause a higher or lower degree of fear of humiliation and rejection among the students, with an emphasis on strengthening the characteristics preventing the students from finding their position in different social situations.